

III

(Prípravné akty)

EURÓPSKY HOSPODÁRSKY A SOCIÁLNY VÝBOR

565. PLENÁRNE ZASADNUTIE EHSV – INTERACTIO, 8. 12. 2021 – 9. 12. 2021

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru – Oznámenie Komisie Európskemu Parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – Usmernenie Európskej komisie k posilneniu Kódexu postupov proti šíreniu dezinformácií

[COM(2021) 262 final]

(2022/C 152/11)

Spravodajca: **Thierry LIBAERT**

Konzultácia	Európska komisia, 1. 7. 2021
Právny základ	článok 304 Zmluvy o fungovaní Európskej únie
Príslušná sekcia	sekcia pre jednotný trh, výrobu a spotrebu
Prijaté v sekcii	18. 11. 2021
Prijaté v pléne	9. 12. 2021
Plenárne zasadnutie č.	565
Výsledok hlasovania (za/proti/zdržalo sa)	198/3/6

1. Závbery a odporúčania

1.1. Európsky hospodársky a sociálny výbor (EHSV) uznáva kvalitu usmernenia k posilneniu Kódexu postupov proti šíreniu dezinformácií, ako aj odhodlanie Európskej komisie neustále zlepšovať svoje opatrenia proti dezinformáciám.

1.2. EHSV odporúča Európskej komisii, aby neprestajne dohliadala na to, aby boj proti dezinformáciám nemohol byť zámkienkou na obmedzovanie verejných slobôd, najmä slobody prejavu.

1.3. EHSV odporúča, aby opatrenia na boj proti dezinformáciám mali vyššiu prioritu na základe toho, že sa viac zamerajú na boj proti vzniku dezinformácií než na zmiernenie ich obsahu. Podporí sa tým proaktívnejší a ofenzívnejší prístup, ktorý si vyžaduje viac zdrojov vrátane zručností.

1.4. EHSV víta, že Komisia kladie dôraz na boj proti speňažovaniu dezinformácií. Odporúča, aby Komisia okrem dobrovoľných záväzkov online reklamných subjektov zväžila celý rad záväznejších hospodárskych, právnych alebo finančných nástrojov.

1.5. EHSV odporúča pokračovať v intenzívnych diskusiách s digitálnymi platformami, najmä s cieľom objasniť a zlepšiť metodiku spracovania informácií. V tejto oblasti sa treba zamerať najmä na Facebook, a to v neposlednom rade preto, že ho využíva 78 % obyvateľov EÚ alebo viac ako 300 miliónov Európanov.

- 1.6. EHSV odporúča, aby sa viac zdrojov sústredilo na malé platformy, ktoré sú širokej verejnosti menej známe a niekedy sú neprehľadnejšie, pokiaľ ide o tok informácií.
- 1.7. EHSV odporúča pokračovať v úsilí koordinovať boj proti dezinformáciám. Táto téma bola príliš dlho rozčlenená a tento jav môže zastaviť len jednotný postup.
- 1.8. EHSV podporuje význam európskeho plánu v oblasti mediálnej gramotnosti, pričom poznamenáva, že za obsah zverejnený v médiách sú zodpovedné členské štáty. Nevyhnutným predpokladom našich demokracií je, že všetci, a najmä najmladší občania, dokážu rozlišovať medzi pravdivými alebo nepravdivými informáciami.
- 1.9. EHSV odporúča, aby sa téma boja proti dezinformáciám vo veľkej miere otvorila všetkým zainteresovaným stranám, ktoré by mali zohrávať úlohu v boji proti dezinformáciám. Týka sa to najmä výskumných pracovníkov a všetkých organizácií občianskej spoločnosti.
- 1.10. EHSV odporúča, aby sa opatrenia na boj proti dezinformáciám nezameriavali príliš na obsahy v anglickom jazyku, a to najmä v krajinách susediacich s Ruskom.
- 1.11. Tieto opatrenia musia tiež zabezpečiť dostupnosť a pochopenie pre osoby so zdravotným postihnutím, najmä so zmyslovým, psychosociálnym a mentálnym postihnutím, ktoré sú obzvlášť zraniteľné voči falošným správam.
- 1.12. EHSV odporúča proaktívnejší prístup zameraný na predvídanie s cieľom zväziť nové spôsoby šírenia dezinformácií. Technologická kapacita v oblasti šírenia tzv. *deep fakes* ukázala, že nové riziko vzniká mimoriadne rýchlo.
- 1.13. Čo je ešte dôležitejšie, EHSV sa domnieva, že dezinformácie sú hrozbou pre naše demokracie a Európsku úniu. Zrýchlené šírenie dezinformácií však nie je len dôsledkom sily sociálnych médií, ale je aj prejavom nedôvery voči oficiálnym informáciám. EHSV odporúča zvýšiť možnosti výmen a dialógov medzi všetkými zainteresovanými stranami s cieľom lepšie pochopiť základné príčiny dezinformácií a účinnejšie proti nim bojovať.

2. Všeobecné pripomienky

- 2.1. Kríza spôsobená pandemiou COVID-19 neúprosne ukázala hrozby a problémy, ktoré pre naše spoločnosti dezinformácie predstavujú. „Infodémia“ – rýchle šírenie nepravdivých, nepresných alebo zavádzajúcich informácií o pandémii – je veľkým rizikom pre zdravie osôb, systémy verejného zdravotníctva, účinné riadenie krízy a hospodársku a sociálnu súdržnosť. Diskusie o očkovaní v boji proti pandémii COVID-19 jasne ukázali, k čomu môžu v krajnom prípade viesť dezinformácie v oblasti zdravia. Napriek doteraz vynaloženému značnému úsiliu je naliehavo potrebné zintenzívniť naše úsilie v boji proti dezinformáciám ⁽¹⁾.
- 2.2. V roku 2018 Európska komisia avizovala predloženie akčného plánu proti dezinformáciám zameraného na posilnenie kapacity a spolupráce EÚ v boji proti dezinformáciám. Zverejnila tiež dokument s názvom *Boj proti dezinformáciám na internete: európsky prístup* ⁽²⁾, v ktorom predstavila súbor nástrojov určených na boj proti dezinformáciám a zaručenie ochrany hodnôt EÚ.
- 2.3. Prístup EÚ k boju proti dezinformáciám sa od začiatku ⁽³⁾ sústreďuje okolo dvoch osí. Prvou je ochrana slobody prejavu a iných práv a slobôd, ktoré zaručuje Charta základných práv EÚ. V súlade s týmito právami a slobodami sa stratégia EÚ zameriava na to, aby online prostredie a jeho aktéri boli transparentnejší a zodpovednejší, vďaka čomu sa postupy moderovania obsahu stanú transparentnejšími, posilní sa postavenie občanov a podporí otvorená demokratická diskusia ⁽⁴⁾.
- 2.4. Druhá os sa zameriava na hrozby vrátane vonkajších hrozieb, ktoré môžu ohroziť naše demokracie najmä počas volebných období. Pracovná skupina East StratCom, ktorá bola zriadená v marci 2015, je súčasťou tohto čoraz dôležitejšieho cieľa, ktorým je boj proti organizovaným a plánovaným inštitucionálnym dezinformačným operáciám.

⁽¹⁾ Spoločné oznámenie s názvom *Boj proti dezinformáciám o ochorení COVID-19 – Aké sú fakty* [JOIN(2020) 8 final].

⁽²⁾ Oznámenie *Boj proti dezinformáciám na internete: európsky prístup* [COM(2018) 236 final].

⁽³⁾ Akčný plán proti dezinformáciám [JOIN(2018) 36 final].

⁽⁴⁾ Kým podmienky online platforiem sa môžu vzťahovať aj na obsah, ktorý je škodlivý, ale nie je nezákonný, keď dezinformácie predstavujú nezákonný obsah (napr. nenávistný prejav alebo teroristický obsah), uplatňujú sa príslušné legislatívne prostriedky nápravy.

2.5. Kódex postupov proti šíreniu dezinformácií ⁽⁵⁾ je samoregulačný nástroj, ktorý je ústredným prvkom úsilia EÚ spolupracovať so súkromnými subjektmi na znižovaní digitálnych dezinformácií. Signatári kódexu, ktorý je platný od októbra 2018, teraz tvoria hlavné online platformy aktívne v EÚ, a okrem iného aj hlavné obchodné združenia zastupujúce európsky reklamný priemysel.

2.6. Kódex postupov uverejnený v roku 2018 umožnil dosiahnuť značný pokrok. Jeden z najužitočnejších výsledkov sa prejavil v období začiatku pandémie COVID-19 tým, že online platformy boli vedené k väčšej transparentnosti informácií zo spoľahlivých zdrojov. Prostredníctvom konkrétnych upozornení sa zvýšila aj informovanosť o autoroch falošných správ. V oznámení Komisie o boji proti dezinformáciám o ochorení COVID-19 sa takisto stanovil program monitorovania a podávania správ o opatreniach platformy signatárov na boj proti dezinformáciám o ochorení COVID-19.

2.7. Posúdenie tohto kódexu postupov, ktoré vykonala Komisia v roku 2020 ⁽⁶⁾, však odhalilo výrazné nedostatky. Patria k nim nekonzistentné a neúplné uplatňovanie kódexu na všetkých platformách a vo všetkých členských štátoch, obmedzenia charakteristické pre samoregulačnú povahu kódexu, ako aj medzery v pokrytí záväzkov vyplývajúcich z kódexu.

2.8. V roku 2020 Komisia predložila akčný plán pre európsku demokraciu, v ktorom sú vymedzené doplnkové opatrenia na boj proti dezinformáciám vrátane príslušných povinností a zodpovedností online platforiem v boji proti dezinformáciám.

2.9. Následne zaviedla program monitorovania a podávania správ o ochorení COVID-19 a po zriadení Európskeho strediska pre monitorovanie digitálnych médií (EDMO) (v júni 2020) uverejnila výzvu na predkladanie projektov na lepšie spoznanie aktérov, nástrojov, terčov a metód používaných v oblasti dezinformačných praktík.

2.10. Na zintenzívnenie boja proti dezinformáciám sa v akte o digitálnych službách (DSA) ⁽⁷⁾, ktorý navrhla Komisia, prostredníctvom kódexov správania stanovuje koregulačný rámec riešenia systémových rizík spojených s dezinformáciami.

2.11. Európsky dvor audítorov 3. júna 2021 ⁽⁸⁾ označil stratégiu EÚ za nedostatočnú, no nezohľadnil pritom posilnený akčný plán z 26. mája 2021. Domnieval sa, že hoci je plán Európskej komisie dobre navrhnutý, zostáva neúplný, najmä pokiaľ ide o mechanizmus varovania a povinnosti online platforiem.

2.12. Európska komisia a digitálne platformy, ktoré podpísali Európsky kódex postupov proti šíreniu dezinformácií, uverejnili 29. júla 2021 spoločnú výzvu pre ďalšie zainteresované strany, aby sa ku kódexu pripojili.

3. Návrhy Komisie

3.1. Európska komisia neustále zlepšuje svoju stratégiu boja proti dezinformáciám. Nové usmernenie o posilnení opatrení obsahuje niekoľko hľadísk týkajúcich sa posilnenia, ktoré by sa mali zdôrazniť.

3.2. Usmernenie o posilnení opatrení na boj proti dezinformáciám je založené na doterajších skúsenostiach Komisie v oblasti monitorovania a hodnotenia kódexu a na správe Komisie o voľbách v roku 2019. Prispieva aj k reakcii Komisie na závery Európskej rady z decembra 2020. Komisia s cieľom získať podklady pre usmernenie zorganizovala diskusie viacerých zainteresovaných strán, ako aj seminár pre členské štáty.

3.3. V usmernení sa poukazuje na to, že je potrebné zlepšiť kvalitu a úroveň podávania detailných správ členskými štátmi Európskej únie.

3.4. Uvádza sa v ňom tiež, že riadenie boja proti dezinformáciám sa nemôže uskutočniť bez ukazovateľov merania.

⁽⁵⁾ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/code-practice-disinformation>.

⁽⁶⁾ SWD(2020) 180 final.

⁽⁷⁾ COM(2020) 825 final.

⁽⁸⁾ Európsky dvor audítorov, osobitná správa č. 9/2021, *Dezinformácie s vplyvom na EÚ: boj zatiaľ zvládame, ale ešte nie je vyhrané.* (Ú. v. EÚ C 215, 7.6.2021, s. 6).

3.5. V usmernení sa uznáva, že pokiaľ ide o overovanie informácií, medzi členskými štátmi sa výmena informácií uskutočňuje v nedostatočnej miere. Informácie, ktoré sa v jednom štáte považujú za nepravdivé, sa tak môžu šíriť do inej krajiny.

3.6. V usmernení sa konštatuje, že boj proti dezinformáciám sa musí urýchliť pri speňažovaní dezinformácií prostredníctvom výberu umiestňovania reklám v digitálnom priestore, najmä pokiaľ ide o Google Ads.

3.7. V kódexe sa kladie osobitný dôraz na politickú reklamu. Totožnosť zadávateľa politickej reklamy je príliš často nejasná a je potrebné zlepšiť transparentnosť distribuovaných reklám. Je to v súlade s návrhmi aktu o digitálnych službách⁽⁹⁾ (článok 30). Komisia navrhne nové právne predpisy na zvýšenie transparentnosti politickej reklamy.

4. Konkrétne pripomienky

4.1. EHSV víta kvalitnú prácu Európskej komisie v boji proti dezinformáciám vrátane postupného posilňovania svojej činnosti.

4.2. Konštatuje, že v boji proti dezinformáciám sa musí vždy zohľadňovať nevyhnutnosť ochrany slobody prejavu.

4.3. V súčasnosti prebieha štruktúrovanie diskusií medzi všetkými zainteresovanými stranami vrátane rozsiahlej výzvy pre akademickú obec. EHSV uznáva, že je potrebné zohľadniť, aby sa pozornosť v súčasnosti sústredila na odvetvie online reklamy.

4.4. EHSV v súvislosti s usmernením k posilneniu kódexu o dezinformačných praktikách kritizuje najmä to, že sa príliš zameriava na obsahy a ich moderovanie, a nie na tých, ktorí ich šíria. Obsahy sa neustále menia, používané platformy sa vyvíjajú, no hlavní aktéri zostávajú v podstate tí istí a motivácia sa nemení. Prístup musí byť skôr preventívny než nápravný a Komisia sa musí zamerať skôr na príčiny ako na dôsledky.

4.5. Za osobami niekoľkých ideológov, sekt alebo fanatických predstaviteľov existuje skutočný mimoriadne výnosný obchod s dezinformáciami. Bez toho, aby o tom vedeli, vynakladajú európske spoločnosti viac ako 400 miliónov EUR na dezinformačné webové stránky⁽¹⁰⁾. Keďže je známe, že hlavné zdroje dezinformácií sledujú finančné ciele, a to najmä prostredníctvom systému prepojení umožňujúcich získať značné sumy z online reklamy, ale aj prostredníctvom osobitných štatútov, ktoré spĺňajú podmienky na získanie verejných dotácií, Komisia by mala od začiatku podporovať celý rad hospodárskych a finančných nástrojov na boj proti dezinformáciám.

4.6. EHSV konštatuje, že mnohé platformy dostatočne nezverejňujú svoju metodiku zaobchádzania s dezinformáciami a že to znevýhodňuje všetkých európskych aktérov v ich boji proti dezinformačným praktikám. EHSV naopak víta skutočnosť, že niektoré platformy (YouTube) zjavne tento problém berú vážne.

4.7. Sila hlavných platforiem (Facebook, Twitter) nesmie zakrývať, že najúčinnejšie dezinformácie sa nachádzajú najmä v médiách, ktoré sú širokej verejnosti menej známe, ako sú Vkontakte, Rumble, Odysee, Gab, Parler. Tieto menšie platformy majú síce menej návštevníkov, no môžu sa ľahšie zamerať na konkrétne skupiny podľa regiónu, veku alebo akéhokoľvek iného parametra. Uvedené platformy nemajú ani finančné prostriedky na boj proti dezinformáciám, ktoré šíria, alebo o ne nejavia záujem, a ohradzujú sa slobodou prejavu. Dezinformácie často pochádzajú z platforiem operujúcich v užšom rámci predtým, ako sa rýchlo dostanú k širšej verejnosti⁽¹¹⁾.

4.8. EHSV sa domnieva, že európske opatrenia sú príliš roztrieštené a nekoordinované. Zdá sa, že štruktúry sú príliš oddelené, najmä pokiaľ ide o dva hlavné subjekty EDMO a európsku pracovnú skupinu StratCom. Výmena informácií by sa mala uľahčiť vytvorením stálej pracovnej skupiny za účasti skupiny európskych regulačných orgánov pre audiovizuálne mediálne služby (ERGA). EHSV sa však obáva, že jeho prostriedky môžu byť v porovnaní s rozsahom týchto javov príliš slabé.

4.9. Naliehavo potrebná je užšia spolupráca medzi členskými štátmi a Úniou. EÚ musí zároveň zohľadniť, že sloboda médií, ktorá je neoddeliteľná od slobody prejavu, je v súčasnosti vo viacerých členských štátoch ohrozená. To isté platí pre ich súdne systémy. To musí mať negatívny vplyv na schopnosť týchto krajín riadiť plodnú spoluprácu, napríklad v oblasti overovania faktov a v súlade s hodnotami EÚ a konkrétnejšie zásadami právneho štátu. Akékoľvek úsilie v boji proti dezinformáciám môže mať veľmi závažné dôsledky pre základné práva, ktoré musia byť zaručené a ochraňované vo všetkých členských štátoch.

⁽⁹⁾ COM(2020) 825 final. Európska komisia. Návrh nariadenia o jednotnom trhu s digitálnymi službami, 15. decembra 2020.

⁽¹⁰⁾ Cláudia Cohen, *Des marques finacent, malgré elles, la désinformation* (Výrobcovia značkových produktov nechtiac financujú dezinformácie), Le Figaro, 5. augusta 2021.

⁽¹¹⁾ Institute for public relations, *Combating foreign disinformation on social media*, Rand corporation, 28. júla 2021.

4.10. Európska únia potrebuje viac právomocí na účinný boj proti dezinformáciám, ktoré systematicky šíria nepriateľské sily často riadené vládami niektorých tretích krajín, najmä Ruska, ale aj Číny. Na to, aby bolo možné reagovať na túto hrozbu, nebude postačujúce pracovať na kódexoch správania. Vnútroštátne orgány potrebujú väčšiu podporu zo strany spravodajských služieb a bolo by vhodné, aby si vlády vymieňali svoje poznatky a zároveň zohľadňovali problémy niektorých členských štátov uvedené vyššie.

4.11. Tieto opatrenia musia tiež zabezpečiť dostupnosť a pochopenie pre osoby so zdravotným postihnutím, najmä so zmyslovým, psychosociálnym a mentálnym postihnutím, ktoré sú obzvlášť zraniteľné voči falošným správam.

4.12. Zdá sa, že občianska spoločnosť nie je dostatočne zapojená. Väčšina partnerov, o ktorých Komisia uviedla, že sú schopní konať, sa zameriava na platformy, médiá, výskumných pracovníkov a overovateľov faktov (tzv. *fact checkers*). V boji proti dezinformáciám musia zohrávať dôležitú úlohu aj ďalší aktéri, ako napríklad podniky, ktoré môžu v dôsledku dezinformačných praktík prísť o veľa peňazí alebo o svoju dobrú povesť, ďalej odborové zväzy a združenia. Organizácie občianskej spoločnosti majú veľkú legitimitu, ktorú možno mobilizovať na boj proti dezinformáciám.

4.13. EHSV konštatuje, že boj proti dezinformáciám sa zameriava najmä na obsahy v anglickom jazyku. Dôvodom je najmä to, že väčšina platforiem má anglosaský pôvod. Keďže tento problém sa vo veľkej miere týka aj niektorých iných štátov (Česká republika, Poľsko, pobaltské krajiny), opatrenia týkajúce sa obsahu, ktorý nie je v anglickom jazyku, by sa mali zintenzívniť.

4.14. EHSV vo všeobecnosti požaduje viac preventívnych a proaktívnejších opatrení. Keďže sa neustále objavujú nové siete (Clubhouse) a na šírenie dezinformácií sa využívajú čoraz sofistikovanejšie prostriedky (*deep fakes*) a pretože niektoré aplikácie sa nachádzajú na rozhraní medzi platformou a službou na zasielanie osobných správ, musia sa bezprostredne prijať opatrenia ihneď, ako sa zistí nový druh rizika.

4.15. Ako sa Európsky dvor audítorov kriticky vyjadril vo svojej správe z 3. júna 2021, stále chýba koncepčný plán v mediálnej oblasti na úrovni EÚ, ktorý by občianskej spoločnosti umožnil lepšie dešifrovať informácie v tradičných aj online médiách. Tento plán, ktorý patrí do právomocí členských štátov, sa musí zaviesť do praxe už od útleho veku, aby mladší ľudia dokázali veľmi rýchlo rozlišovať medzi pravdivými a nepravdivými informáciami, ktoré sa k nim dostávajú.

4.16. EHSV konštatuje, že mnohé médiá, najmä audiovizuálne médiá, príliš často akceptujú na svojich platformách osobnosti, ktoré sa odvolávajú na vedecké poznatky, aby ich vyjadrenia získali väčšiu dôveryhodnosť. Odporúča sa najmä dôslednejšie overovanie skutočnej akademickej kvalifikácie osôb, ktoré boli vyzvané, aby sa vyjadrovali ako odborníci v médiách.

V Bruseli, 9. decembra 2021

Predsedníčka
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Christa SCHWENG
